

הציונות הירוקה – ציונות 2008

מאת: איריס האן

לא אחת עולה הטענה כי ארגוני הסביבה, "הירוקים", פועלים לעצירת תנופת הפיתוח וההתיישבות, ובכך פוגעים באושויות המפעל הציוני ותקומת עם ישראל בארצו. טענות מסוג זה עלו בעת האחרונה סביב מספר מאבקים שניהלו ארגוני הסביבה, ובראשם החברה להגנת הטבע, כנגד היוזמות להקמתם של כמה יישובים חדשים בחבל לכיש, מצפה אילן שבואדי ערה, ויישובים חדשים בגליל, וכן סביב המאבק נגד הקמתן ואישורן של חוות הבדדים.

טענה/האשמה זו, נובעת מהשקפת עולם שונה על הדרך שבה אמורה מדינת ישראל לפעול, דווקא בשביל לקיים את הציונות ואת ישיבתנו כאן. אשמח לנצל במה זו בכדי להציג דמותה של ציונות אחרת, כזו שמאמינה בכל ליבה בישראל, אוהבת את הארץ, ומתאימה יותר למציאות העכשווית, עם מבט אל העתיד.

בשנים הראשונות להקמתה התאפיינה המדינה בדלילות יחסית של אוכלוסייה ובמציאות שבה השטחים הפתוחים נתפסו כסממן לנחשלות ולשממה. הפעילויות שנגזרו מכך היו ברורות: "כיבוש השממה", קביעת עובדות בשטח, פיזור אוכלוסין וייצוב גבולות הארץ. וכך הוקמו בהצלחה נקודות יישוב חדשות בכל מקום אפשרי בכל רחבי הארץ, והן מהוות, עד היום, את הבסיס לישיבתנו כאן.

עברו שישים שנה, ומטבע הדברים, המציאות בשטח השתנתה מן הקצה אל הקצה. ישראל גדלה והתפתחה, והיא כיום אחת מן המדינות הצפופות ביותר בעולם המערבי (בערך פי 10 מן הצפיפות הממוצעת במדינות המפותחות), ובשנת 2020 אנו עתידים לשאת את התואר של המדינה בעלת הצפיפות הגבוהה ביותר מכל מדינה אחר, ולהחזיק בו במשך שנים רבות. בשנים הקרובות צפוי היקף השטח הבנוי בישראל להכפיל את עצמו (!). במילים אחרות, לחץ הפיתוח והבנייה על השטחים הפתוחים, כלומר על הנופים, על השדות, על מרבדי הפרחים, על מסלולי הטיולים, על הנחלים ועל חופי הים הולך ומחריף.

אין ספק כי ללא הכוונה ברורה של הפיתוח הצפוי והקפדה על עקרונות התכנון הקובעים איפה מותר ואפשר לבנות, ואיזה מקומות יש לשמר בכל מחיר מפני פיתוח, יעמדו עתודות השטחים הפתוחים של ישראל בפני חיסול מוחלט, ועימם כל מה שאנו אוהבים בארץ הזאת- המגוון הביולוגי העשיר שישראל התברכה בו, וערכי הטבע והמורשת.

במציאות זו, בה השטח הפתוח הוא משאב יקר וחסר תחליף, החשיבות הלאומית, הציונית, היא לראות כיצד מפתחים בצורה חכמה וזהירה, ושומרים בצורה הטובה ביותר על מה שנותר.

עיקר המאבקים אותם מנהלת החברה להגנת הטבע הם כנגד יוזמות פיתוח שהינן בזבזניות, חסרות אחריות ופוגעות בצורה קשה בערכי הטבע. יוזמות אלה מהוות בדרך כלל מוקדי פיתוח חדשים בלב השטח הפתוח (כמו יישובים חדשים או חוות בודדים), או סלילת כבישים חדשים ומיותרים. אחד הערכים הסביבתיים החשובים ביותר לשימור הוא רצף השטחים הפתוחים. רצף נופי של שטח פתוח הוא בעל חשיבות נופית וערכית גבוהה, והוא

מכון דש"א - ג'מיהה ע'א א'א

מאפשר לשמר נופי תרבות ומורשת. לרצף השטחים הפתוחים ישנה חשיבות אקולוגית עצומה: הסיכוי לשמר מגוון גדול יותר של מיני חי וצומח יגדל ככל שהשטח גדול יותר. ככל שהשטח יהיה מקוטע – כך הסיכוי לשמר אוכלוסיות יציבות ייפגע ויקטן באורח משמעותי. כמו כן, רצף שטחים פתוחים ייתן מענה טוב יותר לצרכי פנאי ונופש.

לכל מוקד פיתוח חדש, יהא זה יישוב חדש או חוות בודדים, ישנה השפעה מהותית על רצף השטחים הפתוחים. כל יישוב חדש משמעותו פירושו מתיחה של קווי תשתית חדשים- עמודי חשמל ותעלות ביוב, סלילת כבישים ועוד עוד. ומכאן נובעת פגיעה נופית ואקולוגית חמורה ביותר.

החברה להגנת הטבע לא מתעלמת מצרכי הפיתוח. בכל מאבקנו, בעיקר כשמדובר ביישובים חדשים או בכבישים, אנו מקפידים לומר לא רק מה לא- אלא גם מה כן. בכל התנגדות אנו מציגים גם את החלופות ההגיוניות לפיתוח, שהבחירה בהן תמזער את הפגיעה הסביבתית.

חלק מיוזמות הפיתוח חשוב לקדם- אך גם חשוב לבחון אלטרנטיבות ולא ללכת כעיוורים אחר כל יוזמה והכל בשם "הציונות", כביכול.

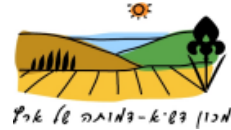
"אתם מעדיפים לטאות ופרפרים על פני אנשים", מטיחים בנו לעיתים מזומנות, ובכך מתבטא למעשה חוסר ההבנה הבסיסי במה שמניע את החברה להגנת הטבע, ואת התנועה הסביבתית כולה. אנו נאחזים בכל הכוח בטבע- עבור האדם, עבור ילדינו. האדם מהווה חלק בלתי נפרד מהסביבה והטבע. כל פגיעה בסביבה – משמעה פגיעה בנו עצמנו. תפיסת עולם זו מבטאת יפה בקהלת רבא, טי: " בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה, מעשיי כמה נאים ומשובחים הם. וכל מה שבראתי, בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת, אין מי שיתקן אחריך". אכן – כל מה שנברא, עבורנו נברא, ומכאן גם החובה שלא לקלקל ולהחריב.

הפעילות למען איכות הסביבה ולמען הטבע הישראלי היא לא לשם "אהבת הטבע" בלבד. הגיעה השעה שנבין כי החברה להגנת הטבע והארגונים הסביבתיים נאבקים על הנוף והטבע, לא רק בכדי שלא ייכחדו צמחים וחיות, כי אם למען בני אדם ולמען הארץ הזו.

יש שיאמרו כי המאבק על הקרקע טרם הגיע אל קיצו, וכי מטרותיו הראשוניות של מפעל ההתיישבות נותרו בעינן. לפי גישה זו, הקמתם של יישובים חדשים וחוות בודדים נדרשת עדיין בכדי להגן על קרקעות המדינה מפני השתלטות ובנייה בלתי חוקית.

החברה להגנת הטבע רואה בשמירה על השטחים הפתוחים ככאלו מטרה בעלת חשיבות עליונה. כל פעילות בלתי חוקית בקרקע, ובעיקר בנייה בלתי חוקית, ואחת היא על ידי מי היא מבוצעת – היא תופעה שיש למנוע אותה בשל הנזקים הרבים שהיא גורמת. אך הדרך למנוע בנייה או השתלטות בלתי חוקית על קרקע – אינה, לדעתנו, בנייה בלתי חוקית הנעשית מנגד. אנו סבורים כי גישה זו לא רק שאין לה סיכוי לפתור את בעיית הבנייה הבלתי חוקית - אלא היא אף צפויה להחריפה מכמה סיבות:

ראשית, כלל ידוע הוא ש"פיתוח גורר פיתוח". הקמת תשתית גוררת אחריה תשתיות ופיתוח נוספים.

שנית, מתן הכשר ועידוד לבינוי בלתי חוקי (כפי שנעשה בחוות הבודדים למשל) - מנציח ומעודד תרבות של אי ציות לחוק, ומרחיק כל סיכוי לאכיפתו. מעבר לכך, ברור כי לא ניתן, ובוודאי שלא רצוי - לבנות ולפתח את כל השטחים הפתוחים, כ"פעולת מנע" מפני פיתוח אחר. **במלחמת הבנייה והכיבוש של כל גבעה- כולנו מפסידים.** התיישבות היא חלופה אחת לשמירה על קרקעות המדינה. היא לא מוצלחת מבחינת תוצאות בשטח ופוגענית ביותר מבחינה סביבתית. אם המדינה רוצה באמת לשמור על קרקעות המדינה, היא לא צריכה ליזום עוד ועוד יישובים, אלא להשתמש בכלים אחרים שעומדים לרשותה, כמו למשל הכרזה על שטחים בעלי חשיבות סביבתית כעל שמורות טבע, מה שמקנה סמכויות פיקוח אכיפה נרחבות לרשות הטבע והגנים. בנוסף המדינה יכולה, וצריכה, לפקח, למנוע ובמקרי הצורך גם להרוס, את הבנייה הבלתי חוקית הנוגסת שוב ושוב בשטחים הפתוחים. יש חוק- והוא צריך להיאכף. אוזלת ידה של המדינה באכיפת החוק בכל הנוגע לבנייה הבלתי חוקית היא הסיבה העיקרית לכך ששטחים פתוחים רבים פשוט מתמלאים, ללא כל תכנון.

טענה נוספת העולה מדי פעם היא כי החברה להגנת הטבע, וארגוני הסביבה בכלל, פועלים כנגד יוזמות פיתוח מן המיגזר היהודי בלבד, ואינם פועלים כנגד פעולות דומות הנעשות במיגזר הבדואי למשל. כאן המקום להדגיש כי החברה להגנת הטבע רואה בחומרה רבה את תהליך הבנייה הבלתי חוקית המוביל להשתלטות של הבדואים על השטחים הפתוחים. ללא ספק זוהי אחת מן הבעיות הסביבתיות החמורות ביותר בנגב. אנו סבורים כי יש לשמור מכל משמר על השטחים הפתוחים המעטים שנותרו מפני בנייה מפורזת ובלתי חוקית מכל סוג שהוא. הדרך להתמודד עם בנייה בלתי חוקית היא אכיפה קפדנית של החוק, אשר רשויות המדינה נמנעות ממנה מטעמים פוליטיים ואלקטורליים. הפתרון המוצע על ידינו הוא קידום פתרונות קבע הולמים לפזורה הבדואית, בשילוב אכיפה קפדנית של חוקי התכנון והבנייה. החברה להגנת הטבע היא גוף ציבורי, שיכול להתריע על תופעות חמורות, אולם אין לה סמכות או כלים לפעול לאכיפת הבנייה הבלתי חוקית. בשונה ממקרים רבים במיגזר היהודי, כנגד מרבית המבנים הבלתי חוקיים במיגזר הבדואי (אילו שנבחנו על ידינו) - קיימים ממילא כבר צווים, ומתקיים הליך משפטי, כך שאין ערך בפנייה נוספת לבית המשפט.

יש לזכור כי מלבד המאבקים לשמירת הארץ, לחברה להגנת הטבע ישנן פעילויות רבות, ובראשן עומד החינוך. מדריכי החברה להגנת הטבע מובילים מאות אלפי תלמידים ומשפחות מדי שנה בכל רחבי הארץ, מתוך אמונה כי אהבת הארץ נרכשת גם דרך הרגליים. גם תוכניות החינוך הסביבתי של החברה, הנלמדות במאות בתי ספר ברחבי הארץ, שמות את הדגש על האחריות שיש לכל אחד מהילדים על המקום שבו הוא חי, וחותרות לקשר בינו לבין סביבתו.

פעילויות החינוך והמאבק למען השטחים הפתוחים, הנוף, הטבע ובעצם, על שמירת דמותה של ישראל הוא מעשה ציוני ממדרגה ראשונה, המותאם למציאות של ימינו. אנו נמצאים בניסיון מתמיד לחתור להשגת יעדים עדכניים והכרחיים עימם על הציונות להתמודד, יעדים של הגנה על דמות הארץ, נופיה וערכי הטבע שבה, שמירה על המרחב הציבורי לטובת כלל הציבור, וחותרה לערכים של צדק סביבתי וחברתי. אנו סבורים כי הגיעה העת

מכון דש"א - ג'מיהה 18 א"א

להכיר בכך כי אין עוד מקום לפיתוח בלתי מבוקר, לגישה של ניצול והפקת תועלת מיידית מן הקרקע לטווח הקצר, ולתפיסה של כיבוש הקרקע. **בגישת ה"תפוס ככל יכולתך"**, בסוף ניוותר בלי כלום.

אין ספק כי המאבק למען הטבע, ובמיוחד נכון הדבר לגבי חבל לכיש, מהווה נגיעה בעצבים רגישים במיוחד, ולכן הוא נעשה מתוך רגישות ותוך ניסיון **אמיתי** לבחון כיצד ניתן לקדם את יישוב המתיישבים בצורה שתמזער כמה שניתן את הפגיעה בטבע. במאבק הזה, כמו גם במאבקים אחרים, עולים לזירה ערכים משותפים, כמו גם סותרים, שכולם ראויים שנתייחס אליהם בכובד ראש.

מה עצוב היה העולם לו הירוקים היו מתמקדים בקידום נושאים תמימים ונייטרליים כמו אנרגיה סולארית או סלילת שבילי אופניים. אולם, בעולם האמיתי, יש לפעמים גם מאבקים מורכבים והתנגשות בין ערכים. כולנו אוהבי ארץ ישראל, וכנראה שהדרך להגשמת האהבה הזו שנויה במחלוקת. הציונות פנים רבות לה. אולי הציונות האמיתית היא למנוע הקמת יישובים חדשים ופוגעניים, לחסוך כספי מדינה ולחזק יישובים קיימים חלשים המשועים למשאבים אלו ולאוכלוסיה חדשה שתזרים חיים בעורקיהם? ימי "כיבוש השממה", שהיו כה חשובים בעבר, חלפו, לשמחת כולנו. ארץ ישראל פורחת ומשגשגת. בואו נחוס על מעט "השממה" שעוד נותרה, על השטחים הפתוחים שהולכים ונעלמים, ואיתם כל מה שמקשר אותנו ליופיה של הארץ.